

6. Журавлєв А.П. Языковые игры на компьютере: Книга для учащихся старших классов средней школы. – М.: Просвещение, 1988. – 144с.
7. Кизима Р.А. Методика визначення ефективності нових технологій навчання // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Наук. метод. зб., вип. 8: Педагогіка / Редкол.: І.І.Мархель (гол. ред.) та інш. – Одеса: Друк, 2001. – С.123–125.
8. Кужель О.М. Можливості використання мультимедійних курсів у навчанні читання на початковому ступені середньої школи // Іноземні мови. – 2001. – №2. – С.8-10.
9. Кузовлева Н.Е. Профессиональная ориентация как один из факторов формирования мотивации в обучении иностранным языкам // Иностр. яз. в школе. – №4. – 1984. – С.23-25.
10. Кучма М.О. Мотивація вивчення іноземної мови сучасними старшокласниками // Іноземні мови. – 31. – 1999. – С. 3-4.
11. Москалець О.О. Можливості комп'ютерного посібника AZAR Interactive для організації позааудиторної роботи першокурсників мовного вищого закладу освіти // Іноземні мови. – 2001. – №4. – С.35-38.
12. Палій О.П. Методичний огляд мультимедійних курсів з німецької мови // Іноземні мови. – 2001. – №1. – С.62-64.
13. Толстоухова В.Ф. Совершенствование лексико-грамматических навыков чтения с использованием компьютерных технологий (на материале английского языка, неязыковой вуз): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Минск, 2000. – 18с.
14. Шевченко С.І. Особливості навчання читання за допомогою комп'ютерів // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка і психологія». – К.: Вид. центр КНЛУ, 2001. – Вип. 4. – С.216-221.

В статті йдеться про вплив комп'ютерних мовних курсів на мотивацію вивчення іноземної мови, а також пропонується аналіз декількох мультимедійних комп'ютерних навчальних курсів і можливості їх використання в навчанні англійської мови в загальноосвітній школі для підвищення рівні мотивації та для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

The article offers the analysis of a few multimedia computer educational courses and possibility of their use in teaching of English at school: for forming of motivation and knowledges, abilities and skills of phonetics, vocabulary and grammar, and also development of all types of speaking activity.

В.В. Маньгора
м. Вінниця, Україна

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ФОРМУВАННІ В УЧНІВ ЗНАТЬ ПРО ДЕРЖАВУ

Зміни, що відбуваються в суспільних відносинах і суспільній свідомості в сучасній Україні потребують підвищення ефективності вивчення суспільних предметів у школі, від рівня засвоєння яких багато в чому залежить формування позитивних соціальних і моральних якостей особистості.

Важливою умовою успішної реалізації цих завдань є розвиток міжпредметних зв'язків. Вони сприяють поглибленню та збагаченню знань, і разом з тим впливають на розвиток емоційної сфери учнів, на активізацію їх пізнавальної діяльності. Систематичне використання міжпредметних зв'язків піднімає весь процес на більш вищий рівень, сприяє становленню нового, особистісно-орієнтаційного типу навчання.

З моменту проголошення незалежності України з'явилися нові підручники, в яких існує плюралізм думок, різна оцінка суспільно-історичних подій і явищ. Проявляється суб'єктивізм у підході до змісту навчального матеріалу: одні автори більше уваги приділяють історичним особистостям, інші будують своє викладання на базі соціально-економічних проблем, треті на перший план висувають вивчення культури, побуту. Встановлення міжпредметних зв'язків сприяє усуненню перевантаження курсу фактичним матеріалом, невиправданого дублювання в процесі вивчення питань, які так чи інакше вивчалися на уроках із різних предметів [1, с.99].

Міжпредметний підхід, характерний для сучасного наукового пізнання, все більше відображується в змісті освіти. У навчанні він здійснюється або шляхом злиття в одному синтезованому курсі (темі, розділі програми) елементів різних навчальних дисциплін, або злиття наукових понять і методів різних дисциплін в загальнонаукові поняття і методи пізнання.

У навчальних програмах, які створенні за часів незалежної України менша увага приділяється міжпредметним зв'язкам, але з'явилися нові інтегровані курси «Людина і світ», «Людина і суспільство», «Конституція України», «Практичне право», «Ми – громадяни України», «Громадянська освіта», «Вчимося бути громадянами», «Європейські студії», «Основи економіки». Окрему групу дисциплін становлять курси за вибором для профільної підготовки з правознавства учнів старшої школи: «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Судова риторика», «Права людини», «Досліджуючи гуманітарне право» та курси, що виконують функцію внутрішньої спеціалізації: «Виборче законодавство України», «Органи державної влади», «Екологічне законодавство», «Правові основи підприємницької діяльності», «Кримінальний процес» [4, с.23].

На початковому етапі навчання весь досвід набутий учнями оформлюється у вигляді окремих навчальних предметів. На заключному етапі учням необхідні синтетичні, узагальнюючі, інтегровані, загальноосвітні курси, які показують світ таким, яким він є в дійсності, в його взаємозв'язках. Інтегровані курси руйнують умовний поділ наук, показують світ в єдності. Це насамперед відноситься до суспільствознавчих дисциплін.

До складу інтегрованих курсів входять базові відомості з економічної теорії, правознавства, етики, політології, соціології, психології, екології, культурології, а також філософії і логіки. Тому інтегровані курси відрізняються від інших шкільних предметів і зумовлюють використання між предметних зв'язків під час їх вивчення.

Особливість змісту курсу «Людина і суспільство» полягає в тому, що він узагальнює і систематизує знання учнів, отримані ними з різних шкільних предметів – біології, географії, історії, літератури тощо, пов'язуючи ці знання з основами сучасного людинознавства і суспільствознавства, а також відомостями, які учні отримують з інших джерел, зокрема із засобів масової інформації та художньої літератури, і з власного життєвого досвіду самих учнів [6, с.43]. Після кожної теми даються основні поняття і очікуванні результати пізнавально-навчальної діяльності учнів, яких потрібно досягти під час вивчення даної теми. Вивчення теми «Політичне життя суспільства» передбачає формування знань про державу розглядаючи поняття: «вибори», «виборча система», «влада», «гілки влади», «державна», «державні органи», «громадські організації», «громадянин», «громадянське суспільство», «громадянськість», «демократія», «консерватизм», «конституція», «конфедерація», «лібералізм», «монархія», «опозиція політична», «парламент», «партія політична», «політика», «політична діяльність», «політична культура», «політична система», «політичні відносини», «правова держава», «президент», «радикалізм у політиці», «республіка», «референдум», «федерація», «тоталітаризм».

Очікувані результати: учні повинні розуміти сутність політики та влади й особливості політичного життя суспільства, зокрема в Україні; знати, з чого складається і яку роль у суспільстві виконує його політична система; усвідомлювати сутність і цінність демократії, правової держави і громадянського суспільства; пояснювати суть, ознаки і функції держави та її співвідношення з недержавними організаціями; визначати основні форми державного правління та державного устрою; розуміти сутність виборів і особливості різних виборчих систем, політичних партій і громадських рухів, організацій; називати головні проблеми становлення державності та демократії в Україні; усвідомлювати, яку роль у політичному житті суспільства може відігравати окрема людина і в чому полягає небезпека одержавлення особи; прагнути до підвищення своєї громадянської активності та політичної культури [6, с.65].

Гуманізація і демократизація освіти, визнання пріоритету загальнолюдських цінностей, формування гуманістичної світоглядної культури учнів сприяли появі курсу «Людина і світ». Дана дисципліна мала розширити кругозір випускника школи, показати взаємовідносини людини і природи, особистості і суспільства, особи і держави, подано зміст прав і свобод

людини, і найголовніше, викладено актуальні проблеми сучасного життя, що становлять великий інтерес для молоді [6, с.82].

У програмі для вивчення даної дисципліни визначені міжпредметні зв'язки для окремих розділів програми. Даний навчальний предмет поглиблює знання учнів про державу, має сприяти формуванню вміння визначати ознаки сучасного політичного життя країни, самостійно аналізувати сучасний стан і прогнозувати шляхи виходу суспільства на новий зміст суспільних відносин.

Складовою громадянської освіти є курс за вибором «Практичне право». Курс має пропедевтичний характер, не змінюючи обов'язковий курс «Основи правознавства», він доповнює і розвиває правову освіченість школярів. Враховуючи вікові особливості учнів 8(9)-го класу, курс має на меті забезпечити оволодіння лише найважливішими поняттями та термінами [3, с.471]. Дана дисципліна має сприяти вихованню вільних, відповідальних особистостей, гідних громадян своєї держави, усвідомленню особою своїх прав, свобод, обов'язків, позитивному ставленню до закону та державної влади. При вивченні навчального матеріалу учні мають усвідомити роль держави в суспільстві, реалізації особою своїх прав, розглянути механізми захисту прав залежно від видів правовідносин.

Процес розбудови правової держави і формування громадянського суспільства в сучасній Україні потребує виховання компетентних відповідальних свідомих громадян. З цією метою розроблений курс за вибором «Права людини». Предмет розрахований на викладання в профільних класах суспільно-гуманітарного профілю навчальних закладів.

Новизна і специфіка програми курсу полягають у філософії права, яка базується на невід'ємності суспільства від держави, законів від повсякденного життя. Права людини подаються як межа експансії влади та як сфера взаємних відносин людини і держави. Одним із завдань дисципліни є формування у кожного учня ставлення до прав і свобод людини та громадянина як найвищої цінності демократичної держави [3, с.476].

Навчальний матеріал структурований так, щоб не тільки зберегти наступність і послідовність вивчення тем, а й найповніше реалізувати міжпредметні зв'язки та принципи наступності між курсами «Практичне право», «Основи правознавства».

Курс «Права людини» передбачає продовження попередніми курсами середньої школи усвідомлення учнями права як одного з найважливіших соціальних регуляторів системи «Особа-держави». Теми курсу розкривають складні взаємозв'язки людини і держави, проблеми реалізації прав людини і громадянина в нашій державі.

Підготовка учнів до взаємодії з соціальним середовищем, до самореалізації їх як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій – одне із завдань Державних стандартів освітньої галузі «Суспільствознавство» [3, с.42]. Успішній реалізації цього завдання в сучасній українській школі сприяє громадянська освіта.

Курс «Учимося бути громадянами» адресований учням 7 (8) класів загальноосвітніх навчальних закладів, носить пропедевтичний характер і ставить за мету виховувати сучасного громадянина-патріота Української держави, готувати учнівську молодь до виконання ролі активних громадян та ознайомити її з громадянськими навичками і цінностями, необхідними для ефективної участі у житті громади. Формування правового зв'язку держави і особи відбувається через відчуття приналежності до місцевої громади.

Факультативний курс для учнів 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Громадянська освіта» має підготувати громадян в умовах демократії. Навчальний курс істотно відрізняється від традиційних. По-перше, цей курс є інтегрованим: він охоплює філософські, аксеологічні, політичні, правові, економічні, культурологічні, соціально-психологічні знання тощо. Вивчається не політологія, право, економіка, і тому подібне, а проблеми суспільства, які мають політичний, правовий, економічний зміст. По-друге, завданням курсу є не тільки надання певної суми знань, а насамперед, сприяння формуванню особистих якостей та ціннісних орієнтацій, притаманних громадянину демократичного суспільства, формування вмінь громадянської участі, громадянської відповідальності [3,

с.486]. Особливістю курсу є обов'язкове виконання учнями проектів, що передбачає залучення їх до виявлення, аналізу та розв'язання реальних соціальних проблем (колективу, громади, країни), із використанням для цього практичної дослідницько-пошукової роботи. Основними (базовими) поняттями курсу є: «громадянське суспільство», «держава», «демократія», «людина», «особа», «громадянин».

Одним із пріоритетів стратегічного розвитку України визначено інтеграцію нашої держави в європейське співтовариство. Сучасна школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Сприяти розв'язанню цих завдань покликаний інтегрований курс «Європейські студії». На модульній основі може викладатися як окремий факультативний курс для учнів 8-12 класів.

Модулі курсу можуть також бути використані окремо під час викладання таких предметів, як «Історія», «Географія», «Громадянська освіта», «Людина і світ», «Іноземна мова», «Основи економіки» [3, с.510].

Зміст курсу складає комплекс знань, умінь, навичок та компетентностей, що сприятимуть активній участі в політичному, правовому, економічному й культурному житті сучасного суспільства і вихованню учня як свідомого громадянина України і Європи.

При вивченні дисципліни визначаються головні риси європейської цивілізації, особливості держави в європейських країнах, форми правління та державного устрою сучасних європейських держав, переваги та недоліки демократичних систем, розглядається поняття «правова держава», зміни на карті Європи, основні проблеми нових європейських країн, захист прав людини в Європі та в світі, світових та європейських організації, Європейського союзу. Вивчення даних питань базується на основі знань з всесвітньої історії, основ правознавства, географії.

Формування знань про державу під час вивчення курсу «Основи правознавства» повинно базуватися на основі міжпредметних зв'язків з історією. Питання держави необхідно розглядати з урахуванням минулого нашої країни, всього світу, на історичному фоні інших державних утворень.

У свою чергу вивчений правовий матеріал створить базу для поглибленого аналізу багатьох історичних тем, які будуть вивчатися в 9-11 класах.

Особливістю курсу «Основи правознавства» в процесі формування знань про державу в 9 класі є те, що вивчення окремих питань про державу відбувається раніше, ніж ці проблеми будуть вивчатися в курсах історії, «Людина і світ», «Людина і суспільство», «Громадянська освіта», «Європейські студії», «Основи економіки» в старшій школі.

Встановлення зв'язків з курсом географії сприяє кращому засвоєнню знань про державу в учнів. Шкільна географія спрямована на формування в учнів просторового уявлення про земну поверхню та розвиток умінь усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геополітичних подіях у державі і світі [2, с.3].

На уроках географії формуються знання учнів про територію держав, склад населення, особливості управління, соціально-економічного розвитку. Міжпредметні зв'язки з природничими дисциплінами зумовлені наявністю у змісті цих предметів матеріалу, який характеризує роль держави в охороні природи, розкриває суть екологічних функцій держави.

Необхідною складовою базової освіти є вивчення економіки, яка має сприяти вихованню громадянина, здатного самостійно приймати економічно обґрунтовані рішення в різних життєвих ситуаціях, який поважає закони держави, своєчасно сплачує податки, бере активну участь у громадському житті.

Міжпредметні зв'язки дають можливість, більш детально, всебічно розглянути питання про державу, сприяють розвитку абстрактного мислення, вмінню аналізувати, порівнювати, узагальнювати, співставляти державні явища.

Існує кілька прийомів і способів, за допомогою яких учитель використовує знання з інших предметів, а також спрямовує розумову діяльність учнів на засвоєння знань про державу під час вивчення різних дисциплін. Охарактеризуємо деякі з них:

1. Здійснення міжпредметних зв'язків шляхом пригадування навчального матеріалу. Вчитель за допомогою запитань, на які відповідають учні, відновлює знання, що були отримані раніше. Наприклад, під час вивчення теми: «Основні етапи розвитку української державності», учні пригадують, які держави існували на території сучасної України, знання про які отримали на уроках історії, географії.

Вибір прийомів використання міжпредметних зв'язків у підготовці учнів до активного сприйняття нового матеріалу залежить від того, в якому співвідношенні знаходяться раніше засвоєнні знання суміжних предметів і зміст нового матеріалу.

2. Здійснення міжпредметних зв'язків шляхом конкретизації навчального матеріалу. Для конкретизації і пояснення основних положень теми вчитель добирає відомості, факти з інших предметів.

Існують різні прийоми конкретизації: за допомогою додаткового матеріалу, як правило, це художня література, мемуари, спогади очевидців, історичні документи, статистичні дані.

Наприклад, під час розгляду форми державного правління потрібно навести статичні дані про те, що більшість сучасних країн – мають республіканську форму правління.

3. Розширення значення раніше відомих понять

Протягом навчання в основній школі відбувається розширення знань про державу, важливе значення мають міжпредметні зв'язки.

На уроках історії учні ознайомилися з поняттям «абсолютна монархія», розширення поняття відбувається під час вивчення питання: «Форма правління». Школярі мають пригадати історичний матеріал, навести приклади видів необмеженої монархії. Вчитель має назвати і охарактеризувати особливості сучасних абсолютних монархій (Оман, Кувейт, Саудівська Аравія, Бахрейн), показати спільні та відмінні ознаки.

Встановлення взаємозв'язку між новими і раніше засвоєними знаннями сприяє кращому засвоєнню знань, розвитку мислення, вмінню застосовувати знання в різних життєвих ситуаціях, пов'язаних з взаємовідносинами, взаємозалежністю держави і особи.

4. Конкретизація відомих понять на прикладі існуючої епохи. Наприклад, в курсі «Основи правознавства» вивчення понять «форма правління», «форма державного устрою», «правова держава», «державна влада». Розглядаючи дані питання потрібно розглянути особливості форми Української держави, становлення правової держави в Україні, організації державної влади і проблеми її функціонування в сучасних вимогах.

Міжпредметні зв'язки, що сприяють формуванню знань про державу, можуть бути використані під час бесіди, розповіді і пояснення, шкільної лекції, самостійної роботи.

В процесі правильного тематичного планування суспільних дисциплін, можливо оптимальне розташування навчального матеріалу, яке забезпечує спільний розгляд певних питань на лекціях, на узагальнюючих заняттях під час передекзаменаційного повторення. Це попереджує дублювання, а головне – сприяє цілеспрямованому педагогічному впливу, розширює можливість висвітлення навчального матеріалу про державу, сприяє формуванню цілісної системи знань про державу. Важливе значення у застосуванні міжпредметних зв'язків має врахування психолого-вікових особливостей: особливості уваги, вольові якості, життєвий досвід. Розуміння деяких процесів державотворення важко даються учням 9 класів і лише після вивчення новітньої історії світу і України, інтегрованих курсів, що передбаченні навчальним планом відбувається усвідомлення державних явищ і інститутів.

Література:

1. Гуз А. М. Методика викладання правознавства в школі. Навчально-методичний посібник. – К.: КНТ, 2006.- 180 с.
2. Географія. Економіка. Програми для загальноосвітніх освітніх навчальних закладів 6-11 класи. – К.: Перун, 2005. – 90с.
3. Довідник учителя історії, правознавства та етики / Авт.-упорядник О.В. Галегова, І. П. Нікітіна. – Х.: Веста : Видавництво «Ранок», 2006. - 560 с.

4. Євтушенко Р. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення правознавства у 2007/2008 навчальному році. – Історія в школах України. – 2007. - № 6. – с. 22-25.
5. Защинська С. Між предметні зв'язки на уроках історії. – 2001. - №5. – с. 25-27.
6. Історія України. Всесвітня історія. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів 5-12 класи. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 142 с.
7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи правознавства 9 клас. Людина і суспільство 11 клас. Людина і світ. – К.: Шкільний світ, 2001. – 159 с.

В данной статье рассматривается влияние межпредметных связей на формирование в учеников знаний о государстве. Определено пути формирования знаний о государстве в современных условиях, на основе новых подходов преподавания истории и права.

This article deals with the influence of intersubject connections on forming students knowledges about the state. It defines the ways of forming knowledges about the state in modern conditions on the basis of upgraded methods as for teaching history and right.